

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

3.α. Για την απάντηση στο ερώτημα οι μαθητές/-τριες αναμένεται, μέσα από την κριτική ανάγνωση της ιστορικής πηγής, να αξιοποιήσουν τις κατάλληλες πληροφορίες:

- «[...]δήλωσε πως παραιτείται από τις έκτακτες εξουσίες του και κήρυξε επίσημα την παλινόρθωση του παλαιού πολιτεύματος.»
- «[...]έπρεπε να δεχθεί νέες εξουσίες, στρατιωτικές και διοικητικές.»
- «Αυτές οι εξουσίες εδραίωσαν τη θέση που είχε ως προϊστάμενος της Συγκλήτου και Πρώτος Πολίτης ή *princeps*: εκείνη την ημέρα (13 Ιανουαρίου του 27 π.Χ.) γεννήθηκε η νέα μορφή διακυβέρνησης, την οποία όπως οι Ρωμαίοι, ονομάζουμε κι εμείς «*principatus*».

Από την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου [Η εποχή του Αυγούστου (27 π.Χ.- 14 μ.Χ.), Η ισχυροποίηση της κεντρικής εξουσίας. Το πολίτευμα και οι στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις] μπορούν να αξιοποιηθούν πληροφορίες από τα αποσπάσματα:

- «[...]Έτσι συγκεντρώθηκαν στο πρόσωπό του τα σπουδαιότερα αξιώματα... ανώτατου θρησκευτικού αρχιερέα... διατήρησε την υψηλή εποπτεία της διοίκησης... και των στρατιωτικών ζητημάτων.... τη διοίκηση των επαρχιών τη μοιράστηκε με τη σύγκλητο.[...]»
- «[...]Ο Αύγουστος συγκέντρωσε σχεδόν όλες τις εξουσίες στο πρόσωπό του... τον τίτλο του πρώτου πολίτη (*princeps*)[...]»
- «[...]Το νέο πολιτειακό καθεστώς που διαμόρφωσε ο Αύγουστος... γεγονός που δημιουργούσε προστριβές[...]

Μέσα από τη συνδυαστική προσέγγιση πηγής και ιστορικής αφήγησης αναμένεται να δομηθεί ένα συνθετικό κείμενο που να καταδεικνύει τα βασικά χαρακτηριστικά του νέου πολιτεύματος (Ηγεμονία-*Principatus*).

3.β. Για την απάντηση στο ερώτημα οι μαθητές/-τριες αναμένεται, μέσα από την κριτική ανάγνωση της ιστορικής πηγής, να αξιοποιήσουν τις κατάλληλες πληροφορίες:

- «Στα ονόματα που έφερε ως τότε (*Imperator*, *Caesar*, *Divi filius*), η Σύγκλητος πρόσθεσε τον τίτλο Αύγουστος. Παλαιότερα το επίθετο αυτό αποδιδόταν μόνο σε ορισμένους θεούς, για να δηλωθεί πως μπορούσαν να φέρνουν “αύξηση” και να δημιουργούν κάθε τι νέο και καλύτερο».

Από την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου [Η εποχή του Αυγούστου (27 π.Χ.- 14 μ.Χ.), Η ισχυροποίηση της κεντρικής εξουσίας. Το πολίτευμα και οι στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις] μπορούν να αξιοποιηθούν πληροφορίες από τα αποσπάσματα:

- «[...]Έτσι συγκεντρώθηκαν στο πρόσωπό του... όπως του ιμπεράτορα, δηλαδή του ανώτατου στρατιωτικού αρχηγού[...]
- «[...]Ο Οκταβιανός συγκέντρωσε σχεδόν όλες τις εξουσίες... τον αναγόρευσε σε *Αύγουστο*... αποδίδοντάς του έτσι τον τίτλο του σεβαστού... χωρίς να δημιουργηθεί η παραμικρή αντίδραση[...]

Μέσα από τη συνδυαστική προσέγγιση πηγής και ιστορικής αφήγησης αναμένεται να δομηθεί ένα συνθετικό κείμενο που να καταδεικνύει τους τίτλους τους οποίους είχε «ενδυθεί» ο Οκταβιανός.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Ποια ήταν τα βασικά χαρακτηριστικά του νέου πολιτεύματος που εγκαθιδρύθηκε στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία και ονομάστηκε *Principatus*; (μονάδες 13)

β. Ποια η σημασία του τίτλου *Αύγουστος* που έλαβε τελικά ο Οκταβιανός; (μονάδες 12)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Σε μια συνεδρίαση της Συγκλήτου το 27 π.Χ. δήλωσε [ενν. ο Οκταβιανός] πως παραιτείται από τις έκτακτες εξουσίες του και κήρυξε επίσημα την παλινόρθωση του παλαιού πολιτεύματος. Στην ίδια συνεδρία όμως η Σύγκλητος επέμεινε ότι ο Οκταβιανός έπρεπε να δεχθεί νέες εξουσίες, στρατιωτικές και διοικητικές. [...] Αυτές οι εξουσίες εδραίωσαν τη θέση που είχε ως προϊστάμενος της Συγκλήτου και Πρώτος Πολίτης ή *princeps*: εκείνη την ημέρα (13 Ιανουαρίου του 27 π.Χ.) γεννήθηκε η νέα μορφή διακυβέρνησης, την οποία όπως οι Ρωμαίοι, ονομάζουμε κι εμείς «*principatus*». [...] Στα ονόματα που έφερε ως τότε (*Imperator*, *Caesar*, *Divi filius*), η Σύγκλητος πρόσθεσε τον τίτλο *Αύγουστος*. Παλαιότερα το επίθετο αυτό αποδιδόταν μόνο σε ορισμένους θεούς, για να δηλωθεί πως μπορούσαν να φέρνουν «αύξηση» και να δημιουργούν κάθε τι νέο και καλύτερο.

Rostovtzeff, M., *Ρωμαϊκή Ιστορία*, μτφρ. Βασιλική Κάλφογλου, Παπαζήση, Αθήνα 1984, σσ. 192-193.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

3.α. Οι μαθητές/-τριες αναμένεται να εστιάσουν στον συμβουλευτικό-υποστηρικτικό ρόλο του συμβουλίου του αυτοκράτορα, αντλώντας τις κατάλληλες πληροφορίες από το κείμενο αναφορικά με τις επιμέρους αρμοδιότητες του συμβουλίου:

- «Το συμβούλιο αυτό βοηθούσε επίσης τον αυτοκράτορα στον τομέα των νομικών αρμοδιοτήτων του, είτε δηλαδή κατά την εκδίκαση υποθέσεων [...] είτε κατά την εισήγηση νέων νόμων.»
- «Στην περίπτωση των απελεύθερων και των δούλων, η επιρροή τους αποτελούσε φυσικό αποτέλεσμα της δυνατότητας να προσεγγίζουν άμεσα τον αυτοκράτορα εφόσον τον βοηθούσαν στην διεκπεραίωση των καθημερινών καθηκόντων του.»

3.β. Οι μαθητές/-τριες αναμένεται να αξιοποιήσουν τις κατάλληλες πληροφορίες από το απόσπασμα: «Σύμφωνα με τις αντιλήψεις της αριστοκρατίας, ο καλός αυτοκράτορας όφειλε να συμβουλευέται όσους απάρτιζαν το *consilium principis* μια ομάδα δηλαδή επιφανών συγκλητικών και ιππέων φίλων του», αναμένεται να σχολιάσουν κριτικά το πολιτικό περιεχόμενο που αποδίδεται στην έννοια του «καλού αυτοκράτορα». Πιο συγκεκριμένα:

- καλός αυτοκράτορας είναι αυτός που διοικεί λαμβάνοντας υπόψη ένα συμβουλευτικό σώμα που απαρτίζεται από επιφανείς συγκλητικούς και ιππείς, οι οποίοι συναποτελούν τον κύκλο των «φίλων» του.
- το πρότυπο αυτό αντανakλά την πολιτική του Αυγούστου, όπως προκύπτει από το γεγονός ότι το σύστημα αυτής της μορφής διοίκησης είναι «...ήδη σε λειτουργία κατά την εποχή του Αυγούστου».
- επιδίωξη του Αυγούστου είναι να ασκήσει μια συμβιβαστική πολιτική, αποφεύγοντας τις αυταρχικές μεθόδους και ακολουθώντας ένα πρότυπο διαμοιρασμού της εξουσίας με τη συμμετοχή στη διοίκηση μελών της ανώτερης ρωμαϊκής αριστοκρατίας.

Από την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου [Η εποχή του Αυγούστου (27 π.Χ.-14 μ.Χ.)] μπορούν να αξιοποιηθούν, ενδεικτικά, οι εξής αναφορές:

- «[...]Επειδή όμως δεν ήταν δυνατό να ασκεί... δημιούργησε ένα συμβουλευτικό σώμα, το συμβούλιο του αυτοκράτορα, που τον βοηθούσε στην άσκηση της εξουσίας[...]

- «[...]Απέφυγε τις αυταρχικές μεθόδους... κατανομή της εξουσίας[...]
- «[...]Ανέθεσε τη διαχείριση των επιμέρους θεμάτων... συγκλητικών και των υππένων.[...]
- «[...]Τη διοίκηση των επαρχιών τη μοιράστηκε με τη σύγκλητο.[...]
- «[...]Την εκτελεστική εξουσία φρόντισε να την ασκήσει μέσω διοικητικών αξιωματούχων... δημιουργώντας έτσι μια αυτοκρατορική υπαλληλία.[...]

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Ποιο ρόλο διαδραμάτιζε στη διοίκηση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας το συμβούλιο του αυτοκράτορα; (μονάδες 12)

β. Πώς αντιλαμβάνεστε την έννοια του «καλού αυτοκράτορα», όπως αυτή διατυπώνεται στο κείμενο και ποια πολιτική του Αυγούστου φαίνεται να αντανακλά; (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο αυτοκράτορας ήταν ο τελικός υπεύθυνος για τη χάραξη πολιτικής και τον διορισμό αυτοκρατορικών αξιωματούχων, πριν από τη λήψη όμως κάποιας απόφασης συμβουλευόταν όσους τον περιστοίχιζαν. Σύμφωνα με τις αντιλήψεις της αριστοκρατίας, ο καλός αυτοκράτορας όφειλε να συμβουλευέται όσους απάρτιζαν το *consilium principis* μια ομάδα δηλαδή επιφανών συγκλητικών και ιππέων φίλων του. Το συμβούλιο αυτό βοηθούσε επίσης τον αυτοκράτορα στον τομέα των νομικών αρμοδιοτήτων του, είτε δηλαδή κατά την εκδίκαση υποθέσεων [...] είτε κατά την εισήγηση νέων νόμων. [...] Στην περίπτωση των απελεύθερων και των δούλων, η επιρροή τους αποτελούσε φυσικό αποτέλεσμα της δυνατότητας να προσεγγίζουν άμεσα τον αυτοκράτορα εφόσον τον βοηθούσαν στην διεκπεραίωση των καθημερινών καθηκόντων του. [...] Μπορούμε να διακρίνουμε τα βασικά στοιχεία αυτού του διοικητικού συστήματος, ήδη σε λειτουργία κατά την εποχή του Αυγούστου.

Garnsey, P., Saller, R., *Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Οικονομία, κοινωνία και πολιτισμός*, μτφρ. Β.Ι. Αναστασιάδης, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1998, σ. 31.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

3.α. Οι μαθητές/-τριες βασιζόμενοι/ες στις ιστορικές τους γνώσεις αναφορικά με το πλήθος των αξιωμάτων της ρωμαϊκής πολιτείας που συγκεντρώνει στο πρόσωπό του ο αυτοκράτορας, καλούνται να εντοπίσουν τις σχετικές αναφορές στη δοθείσα επιγραφή και συγκεκριμένα στο τμήμα της τιτλοφορίας του αυτοκράτορα:

- «Ο Αυτοκράτωρ Καίσαρας, υιός του θεού Αδριανού, εγγονός του θεού Τραϊανού Παρθικού, δισέγγονος του θεού Νέρβα, Τίτος Αίλιος Αδριανός Αντωνίνος Σεβαστός, μέγιστος αρχιερέας, διανύοντας το τρίτο έτος της δημαρχικής εξουσίας του, ύπατος για τρίτη φορά, πατέρας της πατρίδας.»

Ο Αντωνίνος κατά τη στιγμή της σύνταξης και αποστολής του εγγράφου του κατέχει τα αξιώματα του: μέγιστου αρχιερέα (*pontifex maximus*), του δημάρχου και του υπάτου, ενώ επιπλέον αναφέρεται ως «πατέρας της πατρίδας». Συμπληρωματικά, οι μαθητές/τριες μπορούν να αναφερθούν στον τίτλο του Αντωνίνου ως «Ευσεβούς/Σεβαστού», με τον οποίο συνδέεται η συνυφασμένη με το αυτοκρατορικό αξίωμα θεϊκή ιδιότητα, όπως αυτή προσδιορίστηκε από την εποχή του Οκταβιανού Αυγούστου (=Σεβαστού, Augustus).

Οι μαθητές/τριες αναμένεται να επισημάνουν ότι η καταγραφή των επιμέρους εξουσιών με τις οποίες περιβάλλεται ο αυτοκράτορας εντάσσεται στο στερεοτυπικό πλαίσιο και την τυπολογία σύνταξης ενός αυτοκρατορικού εγγράφου και συγχρόνως εξυπηρετεί την πολιτική ανάγκη να αποτυπωθεί σαφώς προς τους παραλήπτες της επιστολής το αδιαμφισβήτητο κύρος της αυτοκρατορικής εξουσίας (μέσα από το πλήθος των αξιωμάτων, τη διαδοχή και τη διάρκεια) από όπου απορρέει και το μήνυμα για υποχρεωτική εφαρμογή των διαβιβαζόμενων αυτοκρατορικών εντολών.

Από την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου [Η εποχή του Αυγούστου (27 π.Χ.-14 μ.Χ.)] μπορούν να αξιοποιηθούν οι εξής αναφορές:

- «[...]Έτσι συγκεντρώθηκαν στο πρόσωπό του...ανώτατου θρησκευτικού άρχοντα.[...]»
- «[...]η σύγκλητος τον αναγόρευσε σε Αύγουστο, αποδίδοντάς του έτσι τον τίτλο του σεβαστού και αναγνωρίζοντάς του θεϊκές ιδιότητες.[...]»

3.β. Οι λόγοι σύνταξης και αποστολής της συγκεκριμένης επιστολής προς τους κατοίκους της Κορώνειας αναφέρονται από τον ίδιο τον αυτοκράτορα στο τμήμα που ακολουθεί της τιτλοφορίας του:

- «[...]απευθύνω χαιρετισμό στους άρχοντες, στη βουλή και στον δήμο της Κορώνειας· και επειδή δικαίως αποτίσατε φόρο τιμής στη μνήμη του θεού πατέρα μου, και επειδή κατά τον πρόποντα τρόπο σημειώσατε την εξουσία μου και επειδή εκδηλώσατε πρόθυμα τη χαρά σας για την απόκτηση του γιου μου, συμπεριφέρεστε όπως αρμόζει σε Έλληνες.»

Οι μαθητές/τριες αναμένεται να εστιάσουν στην αιτιολόγηση του χαιρετισμού που απευθύνει ο αυτοκράτορας προς τις αρχές και τον δήμο της βοιωτικής πόλης της Κορώνειας. Από το περιεχόμενο της επιστολής υποδηλώνεται ότι έχει προηγηθεί πρεσβεία των κατοίκων της Κορώνειας προς τον αυτοκράτορα, για την αποστολή συλλυπητηρίων στη μνήμη του προκατόχου του (Αδριανού).

Σημειώνεται εδώ, ότι οι αναφερόμενες συγγενικές σχέσεις είναι εξ υιοθεσίας, η οποία κατοχυρώνει μια πλασματική συγγενική σχέση της δυναστείας των θετών αυτοκρατόρων, ενώ όλα τα αναφερόμενα δημόσια γεγονότα (συλλυπητήρια, ανάληψη αρχής, ορισμός/απόκτηση διαδόχου) σήμαιναν συνήθως αποστολή πρεσβείας της πόλης προς τον αυτοκράτορα. Στην προκειμένη περίπτωση, επειδή οι κάτοικοι της Κορώνειας επέδειξαν την νενομισμένη πίστη και υποταγή τόσο στον ίδιο τον Αντωνίνο, όσο και στον νόμιμο διάδοχό του (Μάρκο Αυρήλιο), ο αυτοκράτορας αποστέλλει το έγγραφο για να εκφράσει την εύνοιά του προς τους υπηκόους του. Η διατύπωση δε με την οποία ο Αντωνίνος εκφράζει τη φιλελληνική του πολιτική εστιάζεται κυρίως στο σημείο: «συμπεριφερθήκατε όπως αρμόζει σε Έλληνες.»

Συμπληρωματικά, μπορεί να αναφερθεί η τιμητική αναφορά του αυτοκράτορα στο όνομα του πρεσβευτή που διεκπεραίωσε την αλληλογραφία, στον οποίο ορίζει να καταβληθούν τα οδοιπορικά έξοδα: «Τη διεκπεραίωση της πρεσβείας ανέλαβε ο Δημήτριος, υιός του Διονυσίου, στον οποίο (ορίζω) να καταβληθούν τα οδοιπορικά, αν δεν του είχαν εξασφαλισθεί εκ των προτέρων.»

Από την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου [Οι διάδοχοι του Αυγούστου (14-193 μ.Χ.)] μπορούν να αξιοποιηθούν οι εξής αναφορές:

- «[...]Το ρωμαϊκό κράτος...οι συγγενικοί δεσμοί μεταξύ των αυτοκρατόρων και η περιοχή της καταγωγής τους.[...]»
- «[...]Της τρίτης, της δυναστείας των Αντωνίνων (95-192 μ.Χ.)...ανώτατο σημείο της ακμής του.[...]»

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Το κείμενο που ακολουθεί προέρχεται από μια επιγραφή από την Κορώνεια της Βοιωτίας και διασώζει επιστολή του αυτοκράτορα Αντωνίνου του Ευσεβούς ή Σεβαστού (138-161 μ.Χ.) προς τους κατοίκους της πόλης.

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Ποιες πληροφορίες αντλούμε σχετικά με τις εξουσίες που περιβάλλουν τον αυτοκράτορα μέχρι τη στιγμή της σύνταξης του παρόντος εγγράφου και τι εξυπηρετεί, κατά τη γνώμη σας, η αναφορά τους σε μια αυτοκρατορική επιστολή; (μονάδες 12)

β. Ποιους λόγους επικαλείται ο αυτοκράτορας αναφορικά με την αποστολή του εγγράφου προς τους κατοίκους της Κορώνειας και με ποιες διατυπώσεις εκφράζει τη «φιλελληνική» πολιτική του; (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο Αυτοκράτωρ Καίσαρας, υιός του θεού Αδριανού, εγγονός του θεού Τραϊανού Παρθικού, δισέγγονος του θεού Νέρβα, Τίτος Αίλιος Αδριανός Αντωνίνος Σεβαστός, μέγιστος αρχιερέας, διανύοντας το τρίτο έτος της δημαρχικής εξουσίας του, ύπατος για τρίτη φορά, πατέρας της πατρίδας, απευθύνω χαιρετισμό στους άρχοντες, στη βουλή και στον δήμο της Κορώνειας· και επειδή δικαίως αποτίσατε φόρο τιμής στη μνήμη του θεού πατέρα μου, και επειδή κατά τον πρόποντα τρόπο σημειώσατε την εξουσία μου και επειδή εκδηλώσατε πρόθυμα τη χαρά σας για την απόκτηση του γιου μου, συμπεριφέρεστε όπως αρμόζει σε Έλληνες.

Τη διεκπεραίωση της πρεσβείας ανέλαβε ο Δημήτριος, υιός του Διονυσίου, στον οποίο (ορίζω) να καταβληθούν τα οδοιπορικά, αν δεν του έχουν εξασφαλισθεί εκ των προτέρων· Να είστε καλά.

Inscriptiones Graecae VII 2870

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

3.α. Για την απάντηση στο ερώτημα οι μαθητές/-τριες αναμένεται, μέσα από την κριτική ανάγνωση των παραθεμάτων, (**ΚΕΙΜΕΝΟ Α**) και (**ΚΕΙΜΕΝΟ Β**), να αξιοποιήσουν τις κατάλληλες πληροφορίες:

Ως προς το πρώτο σκέλος του ερωτήματος, από το **ΚΕΙΜΕΝΟ Α**:

- «Οι δύο μεγαλύτεροι δήμοι, οι Πράσινοι και οι Βένετοι, συγκρούονταν τακτικά... μετέτρεψε το κέντρο της πόλης σε στάχτες.»

Ως προς το δεύτερο σκέλος του ερωτήματος, από το **ΚΕΙΜΕΝΟ Β**:

- «Η κεντρική διοίκηση αναγκαστικά υπολόγιζε τους δήμους... ενώ η άλλη περνούσε στην αντιπολίτευση.»

Από την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου [2. Η εποχή του Ιουστινιανού (6ος αι. μ.Χ.), 2.2 Η ελληνοχριστιανική οικουμένη] μπορούν να αξιοποιηθούν πληροφορίες από το απόσπασμα:

- «[...]Αφορμή για το σχηματισμό ισχυρής κεντρικής εξουσίας... για το καλό των υπηκόων του.[...]»

3.β. Για την απάντηση στο ερώτημα οι μαθητές/-τριες αναμένεται, μέσα από την κριτική ανάγνωση των παραθεμάτων, (**ΚΕΙΜΕΝΟ Α**) και (**ΚΕΙΜΕΝΟ Β**), να αξιοποιήσουν τις κατάλληλες πληροφορίες:

Από το **ΚΕΙΜΕΝΟ Α**:

- «[...]οι Πράσινοι και οι Βένετοι δεν είχαν κάποιους πολιτικούς αντικειμενικούς σκοπούς, ούτε φανερά ταξικά παράπονα ή συγκεκριμένη θρησκευτική ταυτότητα.»

Από το **ΚΕΙΜΕΝΟ Β**:

- «[...]υπολόγιζε τους δήμους (Βένετους και Πράσινους) ως παράγοντες της πολιτικής ζωής[...]
- «Μερικές φορές οι δύο δήμοι ενώνονταν σε κοινό αγώνα [...] απολυταρχίας της διοικήσεως.»

Από τη συγκριτική θεώρηση των απόψεων που διατυπώνονται στα δοθέντα παραθέματα αναμένεται ένας κριτικός σχολιασμός ως προς τον διαφορετικό τρόπο με τον οποίο ερμηνεύεται ο ρόλος των δήμων από τους δύο μελετητές: ενώ στο ένα κείμενο οι εξεγέρσεις των δήμων θεωρούνται απλοί βανδαλισμοί χωρίς πολιτικό υπόβαθρο, στο

δεύτερο κείμενο εξάιρεται ο ρόλος τους ως ρυθμιστών της πολιτικής ζωής, συνεχίζοντας την δημοκρατική παράδοση της αρχαίας πόλης.

Θετικά μπορεί να εκτιμηθεί ενδεχόμενη αιτιολόγηση, εκ μέρους των μαθητών/-τριών, της παρατηρούμενης «σύγκρουσης» των απόψεων των δύο μελετητών (Mango και Ostrogorsky) στη βάση της ανάπτυξης του επιστημονικού διαλόγου (και των ποικίλων ερμηνευτικών προσεγγίσεων που διατυπώνονται από την πλευρά των ιστορικών), όπως αποτυπώνεται μέσω της βιβλιογραφίας.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται να απαντήσετε στα εξής:

α. Ποιο ήταν το αποτέλεσμα των συγκρούσεων μεταξύ των δήμων στα χρόνια του Ιουστινιανού και ποια ήταν η στάση του ίδιου του αυτοκράτορα, δηλαδή της κεντρικής διοίκησης, απέναντί τους; (μονάδες 12)

β. Ποιος φαίνεται να ήταν ο ρόλος των δήμων στην πολιτική και κοινωνική ζωή της Κωνσταντινούπολης στην εποχή του Ιουστινιανού; Να σχολιάσετε κριτικά τις απόψεις που διατυπώνονται στα δύο παραθέματα. (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ένα άλλο σύμπτωμα ήταν η βία στις πόλεις. [...] Οι δύο μεγαλύτεροι δήμοι, οι Πράσινοι και οι Βένετοι, συγκρούονταν τακτικά και ύστερα επιδίδονταν σε πυρπολήσεις. Ο κατάλογος των ταραχών είναι μακρύς, και μερικές από αυτές κατέληγαν σε τεράστιες καταστροφές, όπως ήταν ο μεγάλος διωγμός στην Αντιόχεια το 507 και η πασίγνωστη στάση του Νίκα στην Κωνσταντινούπολη το 532, που λέγεται ότι άφησε 30.000 νεκρούς και μετέτρεψε το κέντρο της πόλης σε στάχτες. [...] Όπως αποδείχτηκε πρόσφατα, οι Πράσινοι και οι Βένετοι δεν είχαν κάποιους πολιτικούς αντικειμενικούς σκοπούς, ούτε φανερά ταξικά παράπονα ή συγκεκριμένη θρησκευτική ταυτότητα.

Mango, C., *Βυζάντιο: Η αυτοκρατορία της Νέας Ρώμης*, μτφρ. Δ. Τσουγκαράκης, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1999, σσ. 85-86.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Η κεντρική διοίκηση αναγκαστικά υπολόγιζε τους δήμους (Βένετους και Πράσινους) ως παράγοντες της πολιτικής ζωής και ευνοούσε άλλοτε τη μία και άλλοτε την άλλη παράταξη, έτσι που κατά κανόνα η μία από τις δύο υποστήριζε την κυβέρνηση, ενώ η άλλη περνούσε στην αντιπολίτευση. Μερικές φορές οι δύο δήμοι ενώνονταν σε κοινό αγώνα κατά της αυτοκρατορικής κυβερνήσεως, για να υπερασπιστούν την ελευθερία τους εναντίον της αυθαιρεσίας και της απολυταρχίας της διοικήσεως.

Ostrogorsky, G., *Ιστορία του Βυζαντινού κράτους*, μτφρ. Ι. Παναγόπουλος, τ. Α΄, Αθήνα, 1997, σ. 130.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

3.α. Για την απάντηση στο πρώτο ερώτημα οι μαθητές/-τριες αναμένεται, μέσα από την κριτική ανάγνωση της ιστορικής πηγής, να αξιοποιήσουν τις κατάλληλες πληροφορίες από το απόσπασμα:

- «Η σπουδαιότερη όμως καινοτομία του Αυγούστου σε σχέση με το προηγούμενο καθεστώς της ελεύθερης πολιτείας ... στη δικαιοδοσία του αυτοκράτορα»

Από την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου [Η εποχή του Αυγούστου (27 π.Χ. – 14 μ.Χ.)] μπορούν να αξιοποιηθούν σχετικές πληροφορίες όπως:

- «[...]Ο ίδιος (ο αυτοκράτορας) διατήρησε την υψηλή εποπτεία της διοίκησης ... των στρατιωτικών ζητημάτων.[...]»
- «[...]Στήριγμα του νέου μονάρχη... είχε εμπλακεί σε εμφύλιες συγκρούσεις.[...]»

Μέσα από τη συνδυαστική προσέγγιση πηγής και ιστορικής αφήγησης αναμένεται να δομηθεί ένα συνθετικό κείμενο που να αποτυπώνει τη μεταβολή που σημειώνεται, με πρωτοβουλία του Αυγούστου, ως προς τη διαχείριση των στρατιωτικών πραγμάτων: αφαίρεση σχετικών αρμοδιοτήτων από τη Σύγκλητο και τη λαϊκή συνέλευση και συγκέντρωση στο πρόσωπο του αυτοκράτορα της ευθύνης για τον έλεγχο και την εποπτεία της διοίκησης του ρωμαϊκού στρατού.

3.β. Για την απάντηση στο δεύτερο ερώτημα οι μαθητές/-τριες αναμένεται, μέσα από την κριτική ανάγνωση της ιστορικής πηγής, να αξιοποιήσουν τις κατάλληλες πληροφορίες από το απόσπασμα:

- «[...]ο Αύγουστος δεν είχε το μονοπώλιο της στρατιωτικής εξουσίας... ρωμαϊκές ένοπλες δυνάμεις είχε ο αυτοκράτορας.»

Από την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου [Η εποχή του Αυγούστου (27 π.Χ. - 14 μ.Χ.)] μπορούν να αξιοποιηθούν πληροφορίες από τα αποσπάσματα:

- «[...]ακολούθησε συμβιβαστική τακτική στην κατανομή της εξουσίας.[...]»
- «[...]Ο ίδιος διόριζε τους στρατιωτικούς διοικητές των παραμεθόριων επαρχιών... υπόλοιπων επαρχιών.[...]»
- «[...]Ο στρατός την εποχή του Αυγούστου παρέμεινε πιστός στα καθήκοντά του... μήκους περίπου τεσσάρων χιλιάδων χιλιομέτρων.[...]»

Μέσα από τη συνδυαστική προσέγγιση πηγής και ιστορικής αφήγησης αναμένεται να δομηθεί ένα συνθετικό κείμενο που να αποτυπώνει τον τρόπο με τον οποίο οι μαθητές/-τριες αντιλαμβάνονται την επιτυχία του Αυγούστου να διασφαλίσει τον έλεγχο της στρατιωτικής διοίκησης της αυτοκρατορίας μέσα από τον διαμοιρασμό της εξουσίας με τους άλλους θεσμούς (Σύγκλητος) και λοιπούς στρατιωτικούς αξιωματούχους (ύπατοι, ανθύπατοι, αντιπραίτωρες).

Θετικά μπορεί να εκτιμηθεί η επισήμανση εκ μέρους των μαθητών/-τριών της ιδιαίτερης σημασίας που είχε η πολιτική του διαμοιρασμού της εξουσίας στη διασφάλιση του ελέγχου των απομακρυσμένων επαρχιών της αυτοκρατορίας, ο διοικητικός έλεγχος των οποίων βρισκόταν στη δικαιοδοσία του αυτοκράτορα. Στην προκειμένη περίπτωση οι ανθύπατοι και οι αντιπραίτωρες αναλαμβάνουν, με εντολή του αυτοκράτορα στον οποίο και λογοδοτούν, την ευθύνη της διοίκησης των ρωμαϊκών στρατευμάτων που σταθμεύουν στις επαρχίες. Πρόκειται για μια τακτική διασφάλισης του ελέγχου από απόσταση που επιβεβαιώνει τη διατύπωση ότι «ο Αύγουστος διατηρούσε τον απόλυτο έλεγχο του ρωμαϊκού στρατού αν και δεν είχε το μονοπώλιο της στρατιωτικής εξουσίας».

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις αναφορικά με την εποχή του Αυγούστου (27π.Χ.-14μ.Χ) με τις απαραίτητες πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Τι αλλάζει ως προς τη διαχείριση των στρατιωτικών πραγμάτων στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία κατά την εποχή του Αυγούστου; (μονάδες 10)

β. Πώς αντιλαμβάνεστε το γεγονός ότι ο Αύγουστος διατηρούσε τον απόλυτο έλεγχο του ρωμαϊκού στρατού αν και δεν είχε το μονοπώλιο της στρατιωτικής εξουσίας; (μονάδες 15)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η σπουδαιότερη όμως καινοτομία του Αυγούστου σε σχέση με το προηγούμενο καθεστώς της ελεύθερης πολιτείας ήταν ότι αφαιρέθηκε από τη Σύγκλητο και τη λαϊκή συνέλευση κάθε αρμοδιότητα για τα στρατιωτικά πράγματα [...]. Ο έλεγχος του στρατού ανήκε αποκλειστικά στη δικαιοδοσία του αυτοκράτορα. Βέβαια ο Αύγουστος δεν είχε το μονοπώλιο της στρατιωτικής εξουσίας. Θεωρητικά αυτή ανήκε σε όλους τους υπάτους που βρίσκονταν στη Ρώμη και σε όλους τους ανθυπάτους και αντιπραίτωρες που βρίσκονταν στις επαρχίες. Εφόσον όμως όλες σχεδόν οι στρατιωτικές μονάδες στάθμευαν σε επαρχίες που διοικούνταν από τον Αύγουστο και εφόσον η φρουρά των πραιτωριανών προοριζόταν για την προσωπική του ασφάλεια, τον απόλυτο έλεγχο στις ρωμαϊκές ένοπλες δυνάμεις είχε ο αυτοκράτορας.

Rostovtzeff M., *Ρωμαϊκή ιστορία* (μτφρ. Β. Κάλφογλου), Παπαζήση, Αθήνα 1984, σ. 198.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

3.α. Οι μαθητές/-τριες αναμένεται να αξιοποιήσουν τις αναφορές του κειμένου:

- στους πραίτορες και τους υπάτους, καθώς και στις αρμοδιότητές τους
- στο αξίωμα του δικτάτορα και την περιορισμένη χρονική του διάρκεια

Από την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου [Η συγκρότηση της ρωμαϊκής πολιτείας –Res publica] μπορεί να γίνει σύνδεση με τα σημεία που αναφέρονται:

- στους άρχοντες του ρωμαϊκού κράτους, και συγκεκριμένα στους υπάτους και τις αρμοδιότητές τους
- στη δυνατότητα ανακήρυξης ενός δικτάτορα σε εξαιρετικές περιστάσεις

3.β. Οι μαθητές/-τριες αναμένεται να αξιοποιήσουν την αναφορά του κειμένου:

- στη σύγκλητο και τη λαϊκή συνέλευση, με τις νέες δυνατότητες που αποκτούν στη Res publica

Από την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου [Η συγκρότηση της ρωμαϊκής πολιτείας –Res publica] μπορεί να γίνει σύνδεση με τα σημεία που αναφέρονται:

- στη σύγκλητο (τη συγκρότησή της και την εξουσία της)
- στις τρεις εκκλησίες που λειτούργησαν προσοδευτικά στο ρωμαϊκό κράτος (φρατρική, λοχίτιδα και φυλετική)

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Αντλώντας πληροφορίες από το παρακάτω κείμενο και βασιζόμενοι/-ες στις ιστορικές γνώσεις σας, να παρουσιάσετε:

α. τους άρχοντες της Ρώμης κατά την περίοδο της Res publica, αναφέροντας τη χρονική διάρκεια της θητείας τους και τις αρμοδιότητές τους. (μονάδες 13)

β. τη λειτουργία των συλλογικών οργάνων εξουσίας κατά την ίδια περίοδο. (μονάδες 12)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η εκδίωξη της ετρουσκικής δυναστείας δεν έφερε ριζικές αλλαγές στο πολιτειακό καθεστώς της Ρώμης. [...] Η μόνη σημαντική θεσμική καινοτομία ήταν η ακόλουθη: η νικήτρια αριστοκρατική τάξη κατέργησε το αξίωμα του αιρετού βασιλιά και όρισε στη θέση του δύο αιρετούς άρχοντες-πραιτωρες (praetores) ή υπάτους (consules) με μονοετή θητεία και απόλυτη εξουσία σε θέματα στρατιωτικά, πολιτικά, θρησκευτικά. Όταν πάντως υπήρχε ανάγκη, ήταν δυνατό ν' αναβιώσει η βασιλική εξουσία στο πρόσωπο ενός δικτάτορα. Βέβαια για την άσκηση αυτού του έκτακτου αξιώματος προβλεπόταν από το πολίτευμα το περιορισμένο διάστημα των έξι μηνών. Παράλληλα μεγαλύτερη πολιτική σημασία αποκτούν η Σύγκλητος και η λαϊκή συνέλευση. Ως τότε οι πολίτες συνέρχονταν για να επικυρώσουν απλώς τα βασιλικά διατάγματα. Τώρα η συνέλευση του λαού ψηφίζει με ένα «ναι» ή ένα «όχι», όταν οι ύπατοι υποβάλλουν στην κρίση τους θέματα για λήψη απόφασης σε κρίσιμα θέματα.

Rostovtzeff, M., *Ρωμαϊκή Ιστορία*, μτφ. Β. Κάλφογλου, Παπαζήση, Αθήνα 1984, σ. 40.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

3.α. Οι μαθητές/-τριες αναμένεται παρουσιάσουν τη στάση του Οκταβιανού ως προς την οργάνωση του πολιτεύματος αντλώντας πληροφορίες από το παράθεμα και συγκεκριμένα από το απόσπασμα «Ο Αύγουστος,... για όλους τους διαδόχους του». Στοχευμένες αναφορές αναμένονται ως προς τα εξής:

- Δεν επέβαλε την εξουσία του κάνοντας χρήση της στρατιωτικής δύναμης
- Διατήρησε τα αξιώματα της παλαιάς ρωμαϊκής δημοκρατίας
- Συγκέντρωσε όλα τα αξιώματα στο πρόσωπό του
- Ακολούθησε προσεκτική τακτική ως προς τη σχέση του με τη ρωμαϊκή Σύγκλητο

Από την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου [Η εποχή του Αυγούστου (27π.Χ.-14 μ.Χ.)] μπορεί να γίνει σύνδεση με την εξής αναφορά:

- «[...]Η ισχυροποίηση ... μέχρι εκείνη τη στιγμή[...]

3.β. Οι μαθητές/-τριες αναμένεται να αναφερθούν στα αξιώματα που συγκέντρωσε ο Οκταβιανός στο πρόσωπό του αντλώντας πληροφορίες από το παράθεμα και συγκεκριμένα από το απόσπασμα «[...] επέτρεψε στη Σύγκλητο να του αναθέσει ... του Ρωμαϊκού λαού.». Στοχευμένες αναφορές αναμένονται ως προς τα εξής:

- «επέτρεψε στη Σύγκλητο να του αναθέσει εφ' όρου ζωής το αξίωμα του υπάτου»
- Εξασφάλισε τη διαδοχή του αξιώματος του υπάτου για τους διαδόχους του
- Επιπρόσθετα απέκτησε τον τίτλο του ανώτατου ποντίφηκα: άσκηση ελέγχου σε θρησκευτικά ζητήματα
- Απέκτησε τον τίτλο του κήνσορα (τιμητή): άσκηση ελέγχου στα ήθη και τις περιουσίες του Ρωμαϊκού λαού.

Από την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου [Η εποχή του Αυγούστου (27π.Χ.-14 μ.Χ.)] μπορεί να γίνει σύνδεση με την αναφορά:

- «[...]Έτσι συγκεντρώθηκαν... θρησκευτικού άρχοντα[...]

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Αντλώντας πληροφορίες από το παρακάτω κείμενο και αξιοποιώντας τις γνώσεις σας, να αναφερθείτε:

α. στη στάση του Οκταβιανού στο ζήτημα της οργάνωσης του πολιτεύματος. (μονάδες 10)

β. στα αξιώματα που συγκέντρωσε ο ίδιος στο πρόσωπό του. (μονάδες 15)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο Αύγουστος, παρά το ότι θεωρούσε τη στρατιωτική ισχύ το θεμέλιο της εξουσίας, την απέρριπτε ως το πιο απεχθές μέσο επιβολής της. Στο χαρακτήρα του αλλά και στην πολιτική που επέλεξε άρμοζαν καλύτερα τα πλέον αξιοσέβαστα αξιώματα της παλαιάς ρωμαϊκής δημοκρατίας, τα οποία κατάφερε να συγκεντρώσει στο πρόσωπό του. Με την προσεκτική τακτική του επέτρεψε στη Σύγκλητο να του αναθέσει εφ' όρου ζωής το αξίωμα του υπάτου, πρακτική η οποία υιοθετήθηκε και για όλους τους διαδόχους του [...]. Στα αξιώματα αυτά ο Αύγουστος προσέθεσε με την επιδέξια πολιτική του τους αξιοσέβαστους και μεγαλοπρεπείς τίτλους του ανώτατου ποντίφηκος και του κήνσορος (τιμητή). Με τον πρώτο πέτυχε να ασκεί έλεγχο στα θρησκευτικά ζητήματα, ενώ με τον δεύτερο τα ήθη και τις περιουσίες του Ρωμαϊκού λαού.

Gibbon, E., *Η παρακμή και πτώση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας*, μτφρ. Αργύρης Παπαβασιλείου, Ελεύθερη Σκέψις, Αθήνα 2003, σσ. 107-109.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

3.α. Για την απάντηση στο ερώτημα οι μαθητές/-τριες αναμένεται, μέσα από την κριτική ανάγνωση του παραθέματος, να αξιοποιήσουν τις κατάλληλες πληροφορίες:

- «Με αφορμή τα προβλήματα δομής του στρατού ο Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος επιδίωξε να μεταρρυθμίσει την αγροτική βάση της ρωμαϊκής κοινωνίας εγκαθιστώντας άπορους ακτήμονες σε δημόσιες γαίες (ager publicus).»
- «Ο Γράκχος όμως κατήγγειλε την ένσταση ως αντίθετη προς τα συμφέροντα του δήμου και καθαίρεσε τον αντίπαλο δήμαρχο.»

Από την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου [2.2 Οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες] μπορούν να αξιοποιηθούν πληροφορίες από τα αποσπάσματα:

- «[...]Η μεταρρυθμιστική προσπάθεια των Γράκχων στόχευε στον έλεγχο της κοινωνικής ανισότητας, στην αποκατάσταση μεγάλου μέρους των ακτημόνων και στην αποδυνάμωση των συγκλητικών.[...]»
- «[...]Ο Τιβέριος Γράκχος όταν εκλέχτηκε δήμαρχος (133 π.Χ.), πρότεινε την ψήφιση του αγροτικού νόμου, σύμφωνα με τον οποίο... να ξεπερνά στο σύνολο τα 1000 πλέθρα.[...]»
- «[...]Με το νόμο αυτό προβλεπόταν αναδιανομή της δημόσιας γης στους ακτήμονες. Όση γη θα επιστρεφόταν με την εφαρμογή του νόμου θα μοιραζόταν εκ νέου ανά 30 πλέθρα σε κάθε πολίτη που δεν είχε έγγειο ιδιοκτησία.[...]»

Μέσα από τη συνδυαστική προσέγγιση πηγής και ιστορικής αφήγησης αναμένεται να δομηθεί ένα συνθετικό κείμενο που να αναδεικνύει την αφορμή και να ερμηνεύει τα βαθύτερα πολιτικά κίνητρα των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών του Τιβέριου Γράκχου αναφορικά με την αναδιανομή δημόσιας γης τον 2^ο αι. π.Χ.

3.β. Για την απάντηση στο ερώτημα οι μαθητές/-τριες αναμένεται, μέσα από την κριτική ανάγνωση του παραθέματος, να αξιοποιήσουν τις κατάλληλες πληροφορίες:

- «Αυτές όμως κατά το μεγαλύτερο μέρος τις κατείχαν μέλη της ιθύνουσας τάξεως, συγκλητικοί ειδικότερα ... να προβάλει ένσταση εναντίον της προτάσεως.»
- «Αλλά η ενέργεια αυτή ήταν αντίθετη προς όλες τις καθιερωμένες αρχές... παραβίαζε έτσι το πολίτευμα.»

Από την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου [2.2 Οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες] μπορούν να αξιοποιηθούν πληροφορίες από τα αποσπάσματα:

- «[...]Η αντίδραση όμως των συγκλητικών και η εξαγορά των συνειδήσεων του λαού οδήγησαν στην αποτυχία των σχεδίων του Τιβέριου. Ο ίδιος δολοφονήθηκε. Το νόμο του, αν και δεν τόλμησαν να τον καταργήσουν, δεν τον εφάρμοσαν.[...]»
- «[...]Η κατάσταση όμως που είχε δημιουργηθεί από τις μεγάλες κατακτήσεις δεν ευνόησε τις αλλαγές. Το έργο των Γράκχων ουσιαστικά απέτυχε.[...]»

Μέσα από τη συνδυαστική προσέγγιση ιστορικής πηγής και ιστορικής αφήγησης αναμένεται να δομηθεί ένα συνθετικό κείμενο που να εξηγεί τους λόγους αντίδρασης που συνάντησαν οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες του Τιβέριου Γράκχου από τους συγκλητικούς.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Ποια η αφορμή και ποια τα βαθύτερα κίνητρα των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών του Τιβέριου Γράκχου αναφορικά με την αναδιανομή δημόσιας γης; (μονάδες 12)

β. Ποια ήταν η αντίδραση των συγκλητικών και κατά πόσο ήταν δικαιολογημένη; (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Με αφορμή τα προβλήματα δομής του στρατού ο Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος επιδίωξε να μεταρρυθμίσει την αγροτική βάση της ρωμαϊκής κοινωνίας εγκαθιστώντας άπορους ακτήμονες σε δημόσιες γαίες (ager publicus). Αυτές όμως κατά το μεγαλύτερο μέρος τις κατείχαν μέλη της ιθύνουσας τάξεως, συγκλητικοί ειδικότερα, που γι' αυτό αντιδρούσαν έντονα στο μεταρρυθμιστικό μέτρο, παρόλο που αυτό ήταν σε γενικές γραμμές διατυπωμένο συντηρητικά. Με κωλυσιεργίες¹ προσπαθούσαν να ματαιώσουν την ψήφιση του νομοσχεδίου, υποκινώντας τον συνάρχοντα του Γράκχου, δήμαρχο Γάιο Οκτάβιο, να προβάλει ένσταση εναντίον της προτάσεως. Ο Γράκχος όμως κατήγγειλε την ένσταση ως αντίθετη προς τα συμφέροντα του δήμου και καθαίρεσε τον αντίπαλο δήμαρχο. Αλλά η ενέργεια αυτή ήταν αντίθετη προς όλες τις καθιερωμένες αρχές: κανείς άρχων δεν μπορούσε να καθαιρεθεί κατά το έτος της θητείας του. Ο Τιβέριος Γράκχος παραβίαζε έτσι το πολίτευμα.

Eck, W., «Το Ρωμαϊκό πολίτευμα κατά τους αυτοκρατορικούς χρόνους», στο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΣΤ΄, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1976, σσ. 26-27.

¹ Φέρνοντας συνεχώς εμπόδια

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

3.α. Για την απάντηση στο πρώτο ερώτημα οι μαθητές/-τριες αναμένεται, μέσα από την κριτική ανάγνωση της ιστορικής πηγής, να αξιοποιήσουν τις εξής πληροφορίες:

- «Ο δήμαρχος Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος πέτυχε να ψηφιστεί στη συνέλευση του λαού ένας αγροτικός νόμος ο οποίος αποσκοπούσε στην ανανέωση της ρωμαϊκής αγροτικής τάξης.»
- «Τα κτήματα αυτά περιέρχονταν στην ιδιοκτησία εκείνων που τα κατείχαν ως τότε.»
- «Τα κτήματα που αποδεσμεύονταν, χάρη στον περιορισμό του μεγέθους της ιδιοκτησίας, θα μοιράζονταν ανάμεσα στους φτωχούς γεωργούς σε κλήρους μεγέθους 30 πλέθρων, οι οποίοι όμως θα έπρεπε να παραμείνουν στο εξής κρατική ιδιοκτησία.»
- «Αυτό υποδήλωνε η καταβολή ενός μικρού ενοικίου έτσι ώστε οι κλήροι να μην είναι δυνατό να αγοράζονται από τους πλούσιους γαιοκτήμονες.»

Από την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου [Οι συνέπειες των κατακτήσεων, Οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες] μπορούν να αξιοποιηθούν πληροφορίες από το απόσπασμα: «Ο Τιβέριος Γράκχος, όταν εκλέχτηκε δήμαρχος ... έγγειο ιδιοκτησία.»

Μέσα από τη συνδυαστική προσέγγιση πηγής και ιστορικής αφήγησης αναμένεται να δομηθεί ένα συνθετικό κείμενο που να παρουσιάζει το περιεχόμενο και τους στόχους του αγροτικού νόμου που ψηφίστηκε επί Τιβέριου Γράκχου στη Ρώμη.

3.β. Για την απάντηση στο δεύτερο ερώτημα οι μαθητές/-τριες αναμένεται, μέσα από την κριτική ανάγνωση της ίδιας ιστορικής πηγής, να αξιοποιήσουν τις εξής πληροφορίες:

- «Ωστόσο η αντίσταση των πλουσίων ήταν σφοδρότερη απ' όσο αναμενόταν. Όταν ο Τιβέριος Γράκχος προσπάθησε να επανεκλεγεί δήμαρχος για το επόμενο υπηρεσιακό έτος, οι αντίπαλοι του οργάνωσαν μία μαζική σφαγή κατά την οποία φονεύθηκαν ο δήμαρχος και πολλοί οπαδοί του.»

Από την ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου [Οι συνέπειες των κατακτήσεων, Οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες] μπορούν να αξιοποιηθούν πληροφορίες από τα αποσπάσματα: «Η αντίδραση όμως των συγκλητικών ... δεν τον εφάρμοσαν.» και «Ωστόσο, οι συγκλητικοί ... να τον σκοτώσει.».

Μέσα από τη συνδυαστική προσέγγιση πηγής και ιστορικής αφήγησης αναμένεται να δομηθεί ένα συνθετικό κείμενο που να παρουσιάζει την αντίδραση των συγκλητικών στις μεταρρυθμίσεις των Γράκων και την τραγική κατάληξή τους.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται, να αναφερθείτε:

α. στο περιεχόμενο του αγροτικού νόμου που ψηφίστηκε επί δημαρχίας Τιβέριου Γράκχου στη Ρώμη. (μονάδες 15)

β. στην αντίδραση των συγκλητικών στις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες του Τιβέριου Γράκχου. (μονάδες 10)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η πρώτη ανοιχτή σύγκρουση στη ρωμαϊκή κοινότητα ξέσπασε το έτος 133 π.Χ.. [...] Ο δήμαρχος Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος πέτυχε να ψηφιστεί στη συνέλευση του λαού ένας αγροτικός νόμος ο οποίος αποσκοπούσε στην ανανέωση της ρωμαϊκής αγροτικής τάξης. [...] Τα κτήματα που αποδεσμεύονταν, χάρη στον περιορισμό του μεγέθους της ιδιοκτησίας, θα μοιράζονταν ανάμεσα στους φτωχούς γεωργούς σε κλήρους μεγέθους 30 πλέθρων, οι οποίοι όμως θα έπρεπε να παραμείνουν στο εξής κρατική ιδιοκτησία. Αυτό υποδήλωνε η καταβολή ενός μικρού ενοικίου έτσι ώστε οι κλήροι να μην είναι δυνατό να αγοράζονται από τους πλούσιους γαιοκτήμονες. [...] Ωστόσο η αντίσταση των πλουσίων ήταν σφοδρότερη απ' όσο αναμενόταν. Όταν ο Τιβέριος Γράκχος προσπάθησε να επανεκλεγεί δήμαρχος για το επόμενο υπηρεσιακό έτος, οι αντίπαλοι του οργάνωσαν μία μαζική σφαγή κατά την οποία φονεύθηκαν ο δήμαρχος και πολλοί οπαδοί του.

Alföldy, G., (2009), *Ιστορία της Ρωμαϊκής κοινωνίας* (μτφρ. Άγγελος Χανιώτης), Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, σσ. 140-143.